

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни “Підприємницька діяльність”

на тему: Розробка бізнес-плану діяльності фермерського
господарства «Долина Ворскли»

Виконала: студентка III курсу, 36 групи
галузі знань 07 Управління та
адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

Катерина ЧЕРЕДА

Керівник - викладач
Анна КОГУТ

Оцінка за національною шкалою

Члени комісії

_____*Любов ПРОГОННА*
(підпис)

_____*Зульфія РУДИЧЕНКО*
(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення Будівництва, економіки та фінансових технологій
Циклова комісія економічних спеціальностей
Освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр
Шифр та найменування галузі знань 07 Управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова ЦК економічних спеціальностей

_____ Анна КОГУТ

« _____ » _____ 2026 р

ЗАВДАННЯ
на курсову роботу з дисципліни
„Підприємницька діяльність”
студентці 3 курсу 36 групи
Катерині ЧЕРЕДІ

Тема роботи: Розробка бізнес-плану діяльності фермерського господарства «Долина Ворскли»

Вихідні дані:

1. Земельна площа – 240 га ріллі:
 - а) 40 га ріллі – у власності фермерського господарства
 - б) 200 га ріллі – у користуванні фермерським господарством
2. Сільськогосподарські культури для вирощування:
 - а) Озиме жито;
 - б) Ячмінь;
 - в) Гречка;
 - г) Цукрові буряки;
3. Грошова оцінка 1 га ріллі - 32000 грн.
4. Годинна тарифна ставка 120 грн
5. Орендна плата 5%.
6. Умови одержання кредиту
 - а) Період кредитування 12 місяців;
 - б) Процентна ставка (річних) 30%.

Дата видачі завдання « _____ » _____ 2026 р.

Керівник курсової роботи _____ Анна КОГУТ

Завдання до виконання прийняла студентка « _____ » _____ 2026 р.

Студент (ка) _____

Розглянуто і схвалено на засіданні ЦК економічних спеціальностей

Протокол № _____ від _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ.....	5
1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування	
1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва	
1.3 Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану	
2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ.....	12
2.1 Короткий опис підприємницького проекту	
2.2 Опис підприємства	
2.3 Опис продукції та ринку	
2.4 Управління та організація виробництва	
2.5 План виробництва	
2.6 План маркетингу	
2.7 Фінансовий план	
2.8 Ризик і шляхи його зниження	
3. ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	38
ВИСНОВОК.	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність написання бізнес-плану, пов'язаного з аграрним господарством, зумовлена стратегічною важливістю аграрного сектору для економіки України. Сільське господарство не лише забезпечує продовольчу безпеку, а й виступає потужним експортним чинником, особливо в умовах глобальних викликів. Розробка ефективного бізнес-плану дозволяє оптимізувати використання ресурсів, мінімізувати ризики та залучити інвестиції, що є критично важливим для розвитку конкурентоспроможного фермерського підприємства. Крім того, аграрна галузь тісно пов'язана з інноваціями у сфері екології та сталого розвитку, що робить її перспективною для молодих

Базою дослідження є фермерське господарство «Долина Ворскли». Метою цієї роботи є: складання бізнес-плану, вирощування нових видів продукції, розрахунки ефективності діяльності фірми, пошук подальших резервів зменшення витрат і зростання доходів з метою забезпечення зростання прибутків підприємства.

Деталі даної роботи включають в себе дослідження теоретичних та практичних аспектів розробки бізнес-плану для сільськогосподарського підприємства з урахуванням специфіки галузі виробництва. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних завдань: розкрити сутність бізнес-плану та визначити основні етапи його формування; дослідити умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки аграрної галузі виробництва; розглянути правове регулювання процесу розробки бізнес-плану; здійснити розробку та організацію бізнес-плану для конкретного підприємницького проєкту в сільському господарстві, включаючи короткий опис проєкту, характеристику підприємства та продукції, аналіз ринку, розробку планів управління, виробництва та маркетингу.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ

1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування

Бізнес-план — це узгоджений звіт, який має представляти наміри, структуру та підхід фірми, а також її основні цілі. Це програма дій, спрямованих на вирішення завдань та забезпечення успіху в пошуку рішення. Це інструмент, який допомагає покращити роботу, акумулювати ресурси, оцінити свої можливості.

Мета бізнес-плану полягає у створенні чіткого, структурованого документу, що визначає стратегічні цілі компанії, методи їх досягнення та очікувані результати. Це основний інструмент, який дозволяє підприємцю не лише зрозуміти власний шлях розвитку, а й представити свою ідею потенційним інвесторам, кредиторам або партнерам.

Бізнес-план виконує декілька ключових функцій.

По-перше, він допомагає проаналізувати ринок, оцінити конкурентне середовище та визначити основні переваги бізнесу.

По-друге, документ містить фінансові прогнози, що дозволяють оцінити прибутковість проєкту, можливі ризики та необхідні інвестиції.

По-третє, бізнес-план забезпечує структурований підхід до організації бізнесу, включаючи опис продукту чи послуги, маркетингові стратегії, виробничі процеси та управлінську структуру[2].

Також важливим аспектом мети бізнес-плану є його роль у залученні інвесторів. Чітко сформульований план, що містить реалістичні фінансові розрахунки та ефективну стратегію розвитку, підвищує шанси на отримання фінансування. Крім того, цей документ слугує орієнтиром для самого підприємця, допомагаючи йому слідкувати за прогресом і коригувати стратегію відповідно до змін ринку.

Першим етапом є визначення концепції бізнесу. Це фундаментальна частина, яка включає формулювання місії компанії, опис товарів або послуг, що пропонуються, та визначення їх цінності для споживачів. На цьому етапі важливо

чітко окреслити унікальну торгову пропозицію, що дозволить бізнесу виділитися серед конкурентів.

Другим етапом є дослідження ринку. Воно передбачає аналіз цільової аудиторії, конкурентного середовища та загальних тенденцій у галузі. Вивчення потреб споживачів, їхньої платоспроможності та поведінкових факторів дає змогу правильно позиціонувати продукт і розробити ефективну маркетингову стратегію.

Наступним кроком є організаційне планування. Тут визначається структура компанії, управлінська команда, розподіл обов'язків та юридичні аспекти ведення бізнесу. Важливо продумати модель управління, механізми прийняття рішень і структуру підпорядкування.

Одним із ключових етапів є розробка маркетингової стратегії. Вона включає визначення способів просування товару або послуги, цінову політику, канали дистрибуції та стратегії залучення клієнтів. Ефективний маркетинг є запорукою успішного виходу на ринок і формування стабільного потоку продажів [4].

Далі йде фінансове планування, яке є основою бізнес-плану. Тут розраховуються початкові інвестиції, прогнозується прибуток, аналізуються витрати та визначається точка беззбитковості. Чітке фінансове обґрунтування дозволяє оцінити рентабельність проекту та його інвестиційну привабливість.

Останнім етапом є оцінка ризиків та планування їх мінімізації. Будь-який бізнес стикається з невизначеністю, тому важливо передбачити можливі загрози – економічні, юридичні, конкурентні або технологічні – та розробити стратегії реагування на них.

Його склад, структура та обсяг залежать від характеру бізнесу, його масштабу та цільового призначення документа. Проте, загальноприйнята структура бізнес-плану містить низку основних розділів, які забезпечують комплексне висвітлення всіх аспектів діяльності підприємства. Крім структури, бізнес-плани можуть суттєво відрізнятися своїм обсягом.

Відсутність єдиного стандарту розробки бізнес-планів пояснюється різними видами бізнесу, і різними цілями їх створення.

Проте можна виділити розділи, які зазвичай включені в бізнес-план:

1. Титульний лист;
2. Зміст бізнес-плану;
3. Резюме (короткий опис) проекту;
4. Опис підприємства і галузі промисловості;
5. Характеристика об'єкта бізнесу;
6. Аналіз ринку;
7. План маркетингу;
8. План виробництва;
9. Організаційний план;
10. Фінансовий план та оцінка ризиків;
11. Додатки. [1]

Важливим елементом будь-якого бізнес-плану є титульна сторінка, яка містить назву проекту, дані про автора або компанію, дату створення документа та контактну інформацію. Після цього слідує резюме, що є коротким викладом основних положень бізнес-плану, включаючи суть проекту, його унікальність, фінансові показники та стратегічні цілі. Даний розділ є особливо важливим, оскільки саме він формує перше враження про бізнес і привертає увагу інвесторів.

1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки, що забезпечує населення продовольчими товарами, створює робочі місця та сприяє розвитку суміжних секторів. В умовах глобального зростання населення та зростаючого попиту на якісні продукти харчування дана сфера набуває особливої актуальності. Окрім того, сільськогосподарський сектор має значний потенціал для залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій, що підвищують ефективність виробництва та конкурентоспроможність підприємств.

Важливим фактором актуальності сільського господарства як напряму для бізнесу є стабільний попит на продукцію, що робить цю сферу менш схильною до кризових явищ у порівнянні з іншими галузями. Продовольчі товари є необхідними для споживачів незалежно від економічної ситуації, що забезпечує сталість ринку та можливість довгострокового планування. Крім того, уряди багатьох країн надають підтримку аграрному сектору через субсидії, пільгове кредитування та інші стимули, що полегшує вихід на ринок та розвиток підприємств.

Традиційна система планування в аграрних підприємствах знаходить своє відображення в річному плані соціально-економічного розвитку, який може бути основою для розробки бізнес-плану. Плани підприємства щодо придбання нової техніки, впровадження нового виробництва знаходять своє відображення в річному плані соціально-економічного розвитку. Сучасні аграрні підприємства є багатогалузевими. Найчастіше підприємства розробляють бізнес-план для окремої, вже існуючої або нової галузі без створення нової юридичної особи. Для того, щоб проект, який реалізується в одній з галузей виробництва, був надійним, на думку кредитора, потрібно спланувати не тільки можливість отримання прибутку та повернення кредиту, а й показати, що фінансовий стан підприємства в цілому є стійким і не вплине на гарантії повернення кредиту, тобто інші галузі підприємства також є досить прибутковими, збитки по них не порушать графіка виплати кредиту й відсотків по ньому. У ринковій системі господарювання бізнес-план є активним робочим інструментом управління, відправним пунктом усієї планової та виконавчої діяльності підприємства, це документ, який визначає оптимальні за часом і найменш ризиковані шляхи реалізації підприємницького проекту [6].

Бізнес-планування у сфері торгівлі для сільськогосподарських підприємств найчастіше здійснюється при створенні або розширенні торгової мережі, що може включати будівництво, оренду чи придбання нових торгових точок. В умовах сучасного агропромислового комплексу України бізнес-планування стало

важливим інструментом економічної діяльності, яким активно користуються великі колективні підприємства, фермерські господарства та приватні підприємці. Зростаючий попит на послуги у цій сфері сприяє розвитку ринку інтелектуальних послуг.

Процес бізнес-планування у сільському господарстві має враховувати низку важливих чинників.

Біологічні аспекти включають особливості виробництва, видові та сортові вимоги, захист рослин і тварин, карантинні правила, а також залежність від агрокліматичних умов і біологічного циклу.

Технологічна та технічні складові бізнес-плану залежить від природно-кліматичних умов, економічного середовища, фінансових ресурсів, рівня кваліфікації працівників і технічного оснащення, а її ефективність потребує детального аналізу та експертизи.

Соціальні фактори передбачають оцінку впливу діяльності підприємства на місцеве населення та врахування соціокультурних традицій регіону. Водночас, економічний аспект залишається ключовим, оскільки прибутковість є головним критерієм ефективності бізнес-плану.[3]

Виявлення можливих джерел фінансування. У бізнес-плані розкривається суть дій, які буде вжито, подається опис підприємства, його дій на ринку, організації, фінансування, а також показано, яким способом підприємство стане успішним. Перед початком роботи зі складання бізнес-плану необхідно мати ключову інформацію, що допомагає зрозуміти бізнес ідею.

Для успішної реалізації цієї ідеї, покладеної в основу підприємницького проекту, однієї лише розробки бізнес-плану недостатньо. Діяльність з впровадження підприємницького проекту починається з розробки бізнес-плану, а закінчується набагато пізніше дати його підготовки. Успіх впровадження бізнес-ідеї залежить від того, наскільки правильно сплановано роботу з її реалізації та ефективного управління. [5]

1.3. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану

Розробка бізнес-плану є невід'ємною складовою підприємницької діяльності в Україні. Цей процес регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають правові засади підприємництва, права та обов'язки суб'єктів господарювання, а також вимоги до планування та ведення бізнесу.

Для здійснення підприємницької діяльності фізичні особи повинні зареєструватися як фізичні особи-підприємці (ФОП), а юридичні особи – пройти державну реєстрацію відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань".

Розробка бізнес-плану не є обов'язковою вимогою законодавства, проте вона рекомендована для ефективного планування та управління підприємницькою діяльністю. Бізнес-план допомагає визначити стратегію розвитку підприємства, оцінити ринкові перспективи, фінансові потреби та ризики.

Абзац десятий частини третьої статті 12 в редакції Закону “Про інвестиційну діяльність” України передбачає, що для реалізації інвестиційних проектів суб'єкти інвестиційної діяльності розробляють бізнес-плани та інші документи, необхідні для обґрунтування інвестицій. Це особливо актуально для підприємств, які планують залучати інвестиції або кредитні ресурси.

Важливо зазначити, що при розробці бізнес-плану слід враховувати вимоги податкового законодавства, зокрема Податкового кодексу України, який регулює оподаткування підприємницької діяльності. Дотримання податкових норм є ключовим аспектом успішного ведення бізнесу та запобігання можливим санкціям з боку контролюючих органів.

Окрім того, підприємці повинні враховувати положення трудового законодавства, зокрема Кодексу законів про працю України, при плануванні кадрової політики та організації праці на підприємстві. Це включає дотримання

норм щодо укладення трудових договорів, оплати праці, охорони праці та соціального захисту працівників.

У сфері захисту прав споживачів підприємці зобов'язані дотримуватися вимог Закону України "Про захист прав споживачів", який встановлює правила щодо якості товарів та послуг, інформаційного забезпечення споживачів та відповідальності за порушення їхніх прав.

Розробка бізнес-плану також повинна враховувати вимоги антимонопольного законодавства, зокрема Закону України Антимонопольний комітет України може визначати типові вимоги до узгоджених дій, передбачених у статтях 7, 8, 9 і 10 цього Закону. "Про захист економічної конкуренції". Це особливо важливо для підприємств, які займають домінуюче становище на ринку або планують злиття та поглинання, що можуть вплинути на конкуренцію.

У контексті міжнародної діяльності підприємці повинні враховувати положення митного та валютного законодавства, зокрема Митного кодексу України та Декрету Кабінету Міністрів України Про валюту і валютні операції стаття 2. "Про систему валютного регулювання і валютного контролю". Це стосується питань експорту-імпорту товарів, розрахунків в іноземній валюті та дотримання відповідних процедур.

2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

2.1 . Короткий опис підприємницького проєкту

Запропонований бізнес-план передбачає розвиток фермерського господарства “Долина Ворскли”, основною діяльністю якого є вирощування озимого жита, ячменю, гречки та цукрових буряків. Підприємство функціонує в аграрному секторі з акцентом на раціональне використання земельних ресурсів і впровадження сучасних технологій у сільському господарстві.

Ключовою метою проєкту є впровадження ефективних агротехнічних рішень, підвищення врожайності сільськогосподарських культур та розширення можливостей збуту сільгосппродукції через розвиток партнерських відносин і налагодження збутової логістики.

Форма господарювання — фермерське господарство. Загальна площа оброблюваних сільськогосподарських угідь становить 200 га, з яких 40 га це частина перебуває у власності, що забезпечує фінансову стабільність діяльності.

Проєкт передбачає реалізацію таких цілей:

- ❖ отримання стабільного прибутку та формування власного оборотного капіталу;
- ❖ зміцнення продовольчої безпеки регіону за рахунок збільшення обсягів виробництва;
- ❖ поглиблення співпраці з ринковими операторами та аграрними об'єднаннями.

2.2 Опис підприємства

Підприємство “Долина Ворскли” знаходиться за адресою - с. Чернеччина в Сумській області. Село знаходиться на березі річки Ворскла, за 15 кілометрів від міста Охтирка та за 100 кілометрів від обласного центру – Суми.

Організаційно-правова форма підприємства “Долина Ворскли” - фермерське господарство. Воно спеціалізується на вирощуванні озимого жита, ячменю, гречки та цукрових буряків.

Загальна площа господарства становить 240 гектарів. З них:

- 40 гектарів – власність.
- 200 гектарів – користування.

Фермерське господарство розташоване в зоні помірно континентального клімату. Цей кліматичний тип забезпечує помірно холодні зими із середньою температурою близько – 6 °С у січні та тепле літо, коли середня температура липня становить + 20,5 °С.

Кількість опадів у регіоні складає 500-650 мм на рік, причому основна їх частина випадає влітку, що сприяє природному зволоженню ґрунту.

Ґрунтовий покрив представлений переважно чорноземами опідзоленими, які мають високу родючість та добре утримують вологу. Вміст гумусу варіюється від 4% до 7%, що забезпечує сприятливі умови для сільськогосподарських культур. Гумусовий шар сягає глибини до 50 см, а на рівні 100 – 140 см спостерігається наявність карбонатних включень, що позитивно впливає на хімічні властивості ґрунту.

Такі природні умови створюють ідеальні можливості для вирощування озимого жита, ячменю, гречки та цукрових буряків, що дозволяє отримувати стабільно високі врожаї якісної продукції. Опідзолені чорноземи активно використовуються в сільському господарстві для вирощування зернових, технічних та овочевих культур.

Одним з ключових елементів є регулярне внесення органічних добрив, які збагачують ґрунт необхідними поживними речовинами, покращують його структуру та водоутримуючу здатність. Вапнування, у свою чергу, є важливим

процесом для нейтралізації кислотності ґрунту, що створює оптимальні умови для росту та розвитку рослин. Крім того, поступове поглиблення орного шару сприяє покращенню аерації ґрунту та забезпечує кращий доступ кореневої системи рослин до поживних речовин та вологи.

Завдяки цим агротехнічним заходам вдається не лише підвищити вміст гумусу в ґрунті, але й покращити його водоутримуючу здатність, що є критично важливим для забезпечення стабільно високих врожаїв. Опідзолені чорноземи, з їхнім потенціалом, стають основою для розвитку сільськогосподарського виробництва, забезпечуючи населення якісною та різноманітною продукцією.

Фермерське господарство “Долина Ворскли” має в складі основні засоби вартість яких складає – 501 200 грн.

При вирощуванні зернових, круп’яних та технічних культур (озиме жито, ячмінь, гречка та цукрові буряки,) підприємство використовує традиційні технології.

2.3 Опис продукції на ринку

Фермерське господарство “Долина Ворскли” у 2026 році також планує вирощувати озиме жито, ячмінь, гречку та цукрові буряки, застосовуючи сучасні технології землеробства, що відповідають агрокліматичним умовам регіону.

Озиме жито характеризується високою стійкістю до несприятливих погодних умов та використовується переважно для виробництва борошна, хлібобулочних виробів і кормів. Вирощене зерно відповідає стандартам якості, має добрі хлібопекарські властивості та користується стабільним попитом на ринку.

Ячмінь є універсальною культурою, що застосовується як у харчовій промисловості, так і в тваринництві. Продукція господарства придатна для виробництва круп, комбікормів, а також може використовуватися в пивоварній галузі за відповідних показників якості.

Гречка, як цінна круп'яна культура, вирізняється високими харчовими властивостями, зокрема вмістом білка, амінокислот і мікроелементів. Вирощена продукція є екологічно безпечною та користується підвищеним попитом серед споживачів, орієнтованих на здорове харчування.

Цукрові буряки є важливою технічною культурою, що використовується для виробництва цукру. Господарство забезпечує вирощування коренеплодів із високим вмістом цукру, що відповідає вимогам переробних підприємств. Крім того, побічна продукція (жом, меляса) може використовуватися в тваринництві.

Уся продукція фермерського господарства «Долина Ворскли» вирощується з дотриманням агротехнічних норм, використанням якісного насіння, сучасної техніки та оптимальних систем удобрення й захисту рослин. Це забезпечує її конкурентоспроможність, стабільну якість та відповідність вимогам ринку.

2.4 Управління та організація виробництва

Трудомісткість — це економічний показник, який визначає обсяг витрат праці для виробництва одиниці продукції або виконання робіт. Вона особливо важлива у сільському господарстві, де враховується сезонність виробництва та висока частка ручної праці.

Загальновідомо, що трудомісткість продукції T , люд.-год., розраховується за формулою

$$T = T_f / ВП, \quad (2.1)$$

де T_f — фактичний фонд робочого часу, людино-годин;

ВП — обсяг виробництва продукції (в натуральному або вартісному виразі).

Табл. 2.1 - Трудомісткість виробництва

Трудомісткість виробництва

Продукція	Площа, га	Структура посівної площі, %	Затрати праці на 1 га люд.-год.	Затрати праці всього, люд.-год.
Озиме жито	60	25	14,1	846
Ячмінь	60	25	12,5	750

Гречка	60	25	6,4	384
Цукрові буряки	60	25	64	3 840
РАЗОМ	240	100	-	5 820

Провівши розрахунки можна зазначити, що: загальна площа – 240 га; з них: озима пшениця – 60 га, ячмінь – 60 га, кукурудза – 60 га, соняшник – 60 га. Всього затрати праці становлять – 5 820 люд/год. З них: озиме жито – 846 люд/год, ячмінь – 750 люд/год, гречка – 384 люд/год, цукрові буряки – 3 840 люд/год. Затрати праці всього становлять – 5 820 люд/год. З них найбільше займає виробництво цукрового буряку, а найменше це ячмінь – 750 люд/год.

Рекомендована к-сть працюючих на підприємстві залежить від загальних витрат праці 5 820 люд/год та річного фонду робочого часу одного працюючого (1960 год = 280 днів * 7 год.). Тому на підприємстві буде 3 постійно працюючих. На сезонні роботи пов'язані з посівом та збиранням урожаю буде залучатися додаткова робоча сила.

Основною особливістю оплати праці в сільському господарстві є її сезонний характер. Протягом року обсяг виконуваних робіт значно змінюється: у весняно-літній період спостерігається пікове навантаження, пов'язане з посівною кампанією, доглядом за культурами та збором урожаю, тоді як у зимовий час обсяг робіт зменшується. Це зумовлює нерівномірність заробітної плати впродовж року, особливо при використанні відрядної форми оплати.

Табл. 2.2 - Витрати на оплату праці

Продукція	Затрати праці всього, люд.-год.	Тарифна ставка, грн.	Загальні витрати, грн.
Озиме жито	846	120	101520,00
Ячмінь	750	120	90000,00
Гречка	384	120	46080,00
Цукрові буряки	3840	120	460800,00
РАЗОМ	5820,00		698400,00

Витрати на оплату праці становлять 698400 грн, при тарифній ставці 120 грн. Найбільші витрати на оплату праці займає по озимому житу – 101520,00 грн., а найменші по гречці – 45080,00 грн.

2.5 План виробництва

Загальна площа для вирощування в плановому році сільськогосподарських культур становить 240 га.

Площа для вирощування озимого жита складатиме 60 га, ячменю - 60 га, гречки - 60 га, цукрового буряка - 60 га.

Урожайність залежить від агрокліматичних умов, якості насіння, технології вирощування, рівня агротехніки, удобрення, захисту рослин від шкідників і хвороб, а також термінів сівби й збирання.

Основний обробіток ґрунту під озиме жито проводиться в середині літа, тоді як для цукрових буряків — восени. Підготовка ґрунту для ячменю та гречки здійснюється весною. Передпосівний обробіток під озимі культури включає такі операції: закриття вологи (агрегат ДТ-75 з бороною С-11), вирівнювання поверхні поля (ДТ-75 + вирівнювач ВП-8), культивування (Т-150К + КПС-4) та прикочування (МТЗ-80 + С-11 + ККШ-6).

Для підготовки ґрунту під соняшник обов'язковими є закриття вологи та культивування, які проводяться тими ж агрегатами. Перед сівбою ярих культур виконується оранка на глибину 20–22 см (Т-150К + плуг ПЛН-5-35) і подальша культивування.

Сівба сільськогосподарських культур здійснюється за допомогою трактора МТЗ-80 у комплекті із сівалкою СПЧ-6. Догляд за посівами включає післяпосівне прикочування, досходове та повсходове боронування (Т-70С + С-11 + ЗОР0,7), а також внесення пестицидів (МТЗ-80 + ОП-3200). Для соняшника важливими є також повсходове боронування та сапування (МТЗ-80 + КРН-4,2).

Збирання врожаю соняшника та зернових культур здійснюється залученою технікою іноземного виробництва.

Отже розрахуємо валовий збір сільськогосподарських культур по формулі:

$$ВЗ = У * П_k \quad (2.2)$$

де ВЗ – валовий збір, ц;

У – урожайність (основної чи побічної) продукції відповідно основної, %;

П_к – площа вирощування даної культури, га,

Валовий збір продукції визначається шляхом множення площі даної культури на відповідну урожайність (дивись таблицю 2.3).

Таблиця 2.3 - Виробництво продукції

Продукція	Площа, га	Урожайність ц/га	Валовий збір, ц
Озиме жито	60	32	1920
Ячмінь	60	30	1800
Гречка	60	18	1080
Цукрові буряки	60	250	15000
РАЗОМ	240	-	19800

Валовий збір разом становить 19 800ц. З них: озиме жито - 1920ц., ячмінь - 1800ц., гречка - 1080ц., цукрові буряки - 15000ц.

Товарна продукція — це частина валової продукції, яка призначена для реалізації на ринку. Вона є ключовим показником економічної діяльності підприємства та виражається у грошовій формі за діючими цінами. Товарна продукція включає всі види готової продукції, напівфабрикати, послуги виробничого характеру, що реалізуються зовнішнім споживачам.

Рівень товарності відображає частку продукції, призначеної для продажу, в загальному обсязі виробництва, і визначається як відношення вартості товарної продукції до валової. Він свідчить про ступінь ринкової орієнтованості

підприємства. Чим вищий цей показник, тим ефективніше функціонує підприємство в умовах ринкової економіки.

Валове виробництво — це загальний обсяг усієї продукції, отриманої в господарстві незалежно від її призначення (споживання, переробка, реалізація). Сюди входить як товарна, так і нетоварна продукція. До нетоварної належать та, що споживається всередині підприємства, зокрема на насіннєвий фонд, кормову базу, технологічні потреби тощо.

Товарний фонд — це обсяг продукції, яка після задоволення внутрішніх потреб господарства (насіння, корми, технологічні цілі) залишається для реалізації на ринку. Саме з нього формується товарна продукція, що надходить у канали збуту.

Табл. 2.4 - Баланс використання продукції

Продукція	Валове виробництво, ц	Насіннєвий фонд, ц	Кормова база, ц	Товарний фонд, ц
Озиме жито	1920	120	30	1770
Ячмінь	1800	108	29	1663
Гречка	1080	60		1020
Цукровий буряк	15000	3,6		14996,4
РАЗОМ	19800	291,6	59	19449,4

Валове виробництво разом становить - 19 800ц., насіннєвий фонд - 291,6ц., товарний фонд - 19 449,4ц., кормова база для озимого жита - 30ц., ячміню 29, для гречки і цукрового буряка - немає, разом - 59ц.

До складу матеріальних ресурсів входять насамперед насіння, паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, а також інші витратні матеріали, необхідні для нормального функціонування підприємства. Насіння є основою для вирощування рослинницької продукції, і від його якості значною мірою залежить урожайність.

Табл. 2.5 – Потреба в матеріальних ресурсах

№	Назва культури	Насіння, кг		ПММ, кг		Мін. Добрива, кг.д.р		Засоби захисту, кг		Органіка, т	
		На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього
1	Озиме жито	200	12000	78	4680	60	3600	1	60	30	1800
2	Ячмінь	180	10800	65	3900	80	4800	1,2	72	-	-
3	Гречка	100	6000	60	3600	110	6600	1	60	-	-
4	Цукрові буряки	6	360	180	10800	350	21000	3	180	-	-
5	РАЗОМ	486	29160	383	22980	600	36000	6,2	372	-	1800

Провівши розрахунки в дані таблиці щодо потребах в матеріальних ресурсах, визначили що потреба в насінні разом – 116 640, ПММ – 91 920, Мін. Добрива – 144 000, Засоби захисту – 1 488, органіка 7 200 – тільки по озимому житю.

Витрати виробництва в сільському господарстві є одним із ключових елементів, що визначають ефективність і прибутковість аграрного бізнесу. Вони охоплюють усі ресурси, що використовуються в процесі вирощування сільськогосподарських культур або утримання тварин, і включають витрати на засоби виробництва, оплату праці, енергоносії, технічне обслуговування та інші елементи. Правильне планування і облік виробничих витрат дозволяє господарству раціонально використовувати ресурси, зменшувати собівартість продукції та підвищувати конкурентоспроможність. (табл. 2.6.)

Основні засоби — це матеріальні активи, що використовуються підприємством протягом тривалого часу (понад рік) і поступово зношуються, переносячи свою вартість на продукцію чи послуги через амортизацію. До них належать будівлі, споруди, транспортні засоби, обладнання, комп'ютерна техніка та меблі.

За участю у діяльності основні засоби поділяються на —

- ❖ Виробничі — безпосередньо або опосередковано задіяні у виробництві (верстати, транспорт, адміністративні будівлі).

Невиробничі — забезпечують соціальні умови для працівників (житло, дитсадки, медзаклади). (Табл. 2.7)

Табл. 2.6 - Витрати на виробництво

№	Назва культури	Стаття витрат, грн.					Разом
		Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	
1	Озиме жито	110400	97200	540000	149760	17100	914460
2	Ячмінь	129600	148800	-	124800	20520	423720
3	Гречка	120000	198000	-	115200	17100	450300
4	Цукрові буряки	11520	630000	-	453600	51300	1146420
	Всього	371520	1074000	540000	843 360	106 020	2934900

Прорахували витрати по кожній культурі на насіння – 371520 грн, мінеральні добрива – 1074000 грн, органічні добрива – 540 000 грн, паливо-мастильні матеріали – 843 360 грн, засоби захисту – 106 020 грн, та прорахували все разом: 2934900 грн.

Табл. 2.7 - Наявність технічних ресурсів

Назва	Балансова вартість, грн.
Т-150К	120000
Е-70С	85000
МТЗ-80	42000
ПЛН-5-35	12500
КСП-4	15200
ССТ-12	12000
С-11+3ОР0,7	12200
КФ-5,4	0
УСМК	13000
С-11+ККШ-6	0
СПЧ-6	0
КРН-4,2	13000
ОП-3200	15400
БМ-6	0
2ПТС-4	0
РКС-6	42000
СПС-4,2	12400
ГАЗ-53	24000
КАМАЗ 5110	0
КЗС	12000
Всього	430 700
Ангар для техніки	32500
Зерносклад	38000
Разом	501 200

Провівши розрахунок по всім основним засобам підприємства вийшла загальна сума обладнання та автотранспорту складає 430 700 грн, а разом з будівлями сума становить: 501 200 грн.

Амортизація є однією з ключових економічних категорій в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств. Вона визначається як систематичний процес перенесення вартості основних засобів на собівартість продукції, робіт або послуг протягом усього строку їх корисного використання. Цей процес відображає фізичне та моральне зношення активів, які беруть участь у виробничому циклі.

Для ефективного обліку та контролю основні засоби класифікують за 16 групами згідно з Національними стандартами бухгалтерського обліку України. До цих груп входять:

1. Земля (не амортизується).
2. Капітальні витрати на поліпшення земель.
3. Будівлі.
4. Споруди.
5. Передавальні пристрої.
6. Машини й обладнання.
7. Транспортні засоби.
8. Інструменти, прилади, інвентар.
9. Робоча худоба.
10. Багаторічні насадження.
11. Інші основні засоби.
12. Бібліотечні фонди.
13. Малоцінні необоротні активи.
14. Тимчасові споруди.
15. Природні ресурси.
16. Інвентарна тара.

Така класифікація дозволяє систематизувати інформацію про активи, правильно визначити методи їх амортизації, забезпечити об'єктивність фінансової звітності та підвищити ефективність управління матеріальними ресурсами підприємства.

Сума витрат на амортизаційні відрахування визначається за формулою

(2.3)

$$A = \frac{Bn \times Ha}{100}$$

де Вп – балансова вартість основних засобів на початок планового року, грн...

На – норма відрахувань, %.

Річні норми амортизаційних відрахувань у % від балансової вартості в розмірах: 3 група – 5%, 4 група – 20%, 5 група – 20%.

Розрахунок сум витрат на амортизаційні відрахування (див. в таблиці 2.8).

Табл. 2.8 - Визначення амортизації

Основні засоби виробництва	Балансова вартість, грн.	Знос, %	Амортизація, грн.
Будівлі	70500	5	3525
Автотранспорт	24000	20	4800
Трактори	247000	20	49400
Комбайни	42000	20	8400
С/гмашини	105700	20	21140
Обладнання	12000	20	2400
Всього	501 200	-	89665

За допомогою даної таблиці визначили амортизацію основних фондів, яка становить: будівлі – 3 525 грн, автотранспорт – 4 800 грн, трактори – 49 400 грн, комбайни – 8 400 грн, с/г машини – 21 140 грн, обладнання – 2 400 грн, всього – 89 665 грн.

Більшість сільськогосподарських підприємств в Україні працює на орендованій землі, укладаючи договори з фізичними особами (пайовиками) або з органами місцевого самоврядування. Законодавчою базою оренди землі в Україні є Земельний кодекс України та Закон України "Про оренду землі", які регулюють права і обов'язки сторін, порядок укладення, продовження або

розірвання договору. Відповідно до редакції Закону України «Про оренду землі» станом на 18.04.2025 року, строк оренди сільськогосподарських угідь для здійснення товарного сільськогосподарського виробництва встановлюється за домовленістю між сторонами, але не може бути меншим за 7 років і перевищувати 50 років.

Табл. 2.9 - Визначення орендної плати

Орендна плата	Площа, га	Вартість 1 га, грн	Розмір орендної плати, %	Всього за 1 га, грн	Всього, грн.
	200	32000	5	1600	320000

По результатам таблиці орендна плата за 1 га становить – 1600 грн, а всього за площу 200 га, яка орендована – 320 000 грн.

Страховання – це механізм, який дозволяє сільгоспвиробнику скористатися можливістю розділити свої ризики із страховою компанією та покращити доступ до кредитних ресурсів. Ринок страхування ризиків у сільському господарстві в Україні нині розвинутий слабо і працює не зовсім ефективно. Страхові послуги, пропоновані сільгоспвиробникам, для них неприйнятні, оскільки вони або надто дорогі, або за ними нереально одержати страхові виплати у разі настання страхового випадку. Страхові компанії поки що в цьому питанні назустріч своїм потенційним клієнтам ідуть дуже повільно. [5]

Найбільш поширеними страховими випадками в сільському господарстві є стихійні лиха, такі як посуха, град, буревій, повінь, заморозки або зливи, які можуть знищити посіви або суттєво зменшити врожайність.

Вид	Урожайність	Валов	Ціна 1	Вартість	Страхов	Сума
-----	-------------	-------	--------	----------	---------	------

продукції	, ц\га	ий збір, ц	ц, грн..	врожаю, грн..	а ставка, %	страхов ого внеску, грн.
Озиме жито	32	1920	650	1 248 000	0,5	6 240
Ячмінь	30	1800	550	990 000	0,5	4 950
Гречка	18	1080	950	1 026 000	0,5	5130
Цукрові буряки	250	15000	200	3 000 000	0,5	15 000
РАЗОМ	-	19800	2350	6 264 000	-	31 320

Табл. 2.10 - Страхування врожаю

Визначили вартість врожаю всього: 6 264 000 грн, з них: озиме жито - 1 248 000 грн, ячмінь – 990 000 грн, гречка – 1 026 000 грн, цукрові буряки – 3 000 000 грн. Також за допомогою страхової ставки визначили суму страхового внеску всього: 26 703 грн, з них: озиме жито – 6 240 грн, ячмінь – 4 950 грн, гречка - 513 грн, цукрові буряки – 15 000 грн.

Табл. 2.11 - Кошторис витрат

Види витрат	Сума, грн.
Насіння та посівний матеріал	371520
Мінеральні добрива	1074000
Органічні добрива	540000
Засоби захисту рослин	106020
ПММ	843360
Оплата праці	698400,00
Амортизація	89665
Орендна плата	320000,00
Страхові внески	31320,00
Інші	40742,85
Всього	4115027,85

Визначили інші загальні виробничі витрати 1% від загальних витрат, які складають: 35 728,91 грн. А всього витрати становлять: 3 608 620,31 грн.

В умовах ринкової економіки, де сільськогосподарські підприємства функціонують у висококонкурентному середовищі, визначення точної вартості та ефективне управління витратами на вироблену продукцію є

ключовим фактором забезпечення їхньої фінансової стійкості та прибутковості. Цей показник відображає грошове вираження всіх витрат, пов'язаних з її виробництвом та збутом. Процес її формування є складним, охоплюючи облік різноманітних ресурсів та витрат на всіх етапах аграрного циклу – від підготовки ґрунту та посіву до збирання врожаю, утримання тварин та первинної обробки продукції.

Сама процедура формування собівартості сільськогосподарської продукції є багатоетапною. На початковій стадії обліковуються прямі витрати на придбання матеріальних ресурсів, оплату праці та інші прямі витрати, пов'язані з підготовкою до посівної кампанії або утриманням тварин.

Табл. 2.12 - Собівартість продукції.

№	Назва культур	Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	Оплата праці	Аморт	Оренда	Інші	Страхові внески	Всього	Валовий збір	собівартість
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Озиме жито	110400	97200	540000	149760	17100	101520,00	22416,25	80000,00	10185,71	6240	1134821,96	1920	591,05
2	Ячмінь	129600	148800	0	124800	20520	90000,00	22416,25	80000,00	10185,71	4950	631271,96	1800	350,71
3	Гречка	120000	198000	0	115200	17100	46080,00	22416,25	80000,00	10185,71	5130	614111,96	1080	568,62
4	Цукрові буряки	11520	630000	0	453600	51300	460800,00	22416,25	80000,00	10185,71	15000	1734821,96	15000	115,65
	Всього	371520	1074000	540000	843360	106020	698400,00	89665	320000,00	40742,85		4115027,85	19800	

Висновок: в даній таблиці розраховували всього витрат, які становлять 4115027,85 грн, та розраховували собівартість культур: озиме жито – 591,05 грн/ц, ячмінь – 350,71 грн/ц, гречка – 568,62 грн/ц, цукрові буряки – 115,65 грн/ц

2.6. План маркетингу

В динамічному аграрному ринку, де на ціноутворення впливають численні фактори – від погодних умов до глобальних економічних тенденцій – розробка дієвого маркетингового плану є не просто бажаним, а життєво необхідним інструментом для забезпечення стабільної виручки сільськогосподарського підприємства. Цей документ являє собою комплекс стратегічних та тактичних заходів, спрямованих на дослідження ринку, визначення цільової аудиторії, формування конкурентоспроможної пропозиції, вибір оптимальних каналів збуту та просування продукції з метою максимізації доходів.

Першим кроком у цьому процесі є глибокий аналіз ринкового середовища. Для сільськогосподарського підприємства це передбачає вивчення поточного стану ринку сільськогосподарської продукції в регіоні та за його межами, аналіз попиту та пропозиції на основні види вирощуваних культур чи продукції тваринництва, дослідження цінових тенденцій та прогнозування їхньої динаміки. Важливим аспектом також виступає аналіз конкурентного середовища, що включає ідентифікацію основних конкурентів, оцінку їхньої ринкової частки, асортименту продукції, цінової політики, каналів збуту та маркетингових стратегій. Крім того, необхідно брати до уваги вплив зовнішніх факторів, таких як державна аграрна політика, зміни в законодавстві, розвиток технологій у сільському господарстві та екологічні вимоги.

Наступним етапом стає визначення цільової аудиторії. Для сільськогосподарського підприємства нею можуть бути оптові покупці (переробні підприємства, торговельні мережі), роздрібні споживачі (через власні точки продажу чи фермерські ринки), експортні компанії або державні закупівельні організації. Розуміння глибинних потреб, переваг, купівельної

спроможності та поведінки цільових клієнтів є ключем до формування ефективної маркетингової пропозиції.

Після чіткого окреслення цільової аудиторії розробляється стратегія позиціонування продукції. Сільськогосподарське підприємство може вигідно представити свою продукцію на основі різних критеріїв, таких як якість (екологічно чиста продукція, продукція преміум-класу), ціна (конкурентоспроможні ціни на масові види продукції), асортимент (широкий вибір сільськогосподарської продукції), географічна близькість (свіжа продукція місцевого виробництва) або особливі характеристики (органічна сертифікація, унікальні сорти чи породи).

Вирішальне значення для забезпечення стабільної виручки має вибір оптимальних каналів збуту. Сільськогосподарське підприємство може використовувати прямі канали збуту (продаж безпосередньо споживачам через власні магазини, фермерські ринки, онлайн-платформи), непрямі канали (продаж через посередників – оптові бази, дистриб'юторів, торговельні мережі) або комбіновані підходи.

Невід'ємною частиною плану маркетингу є ефективна стратегія просування продукції. Для сільськогосподарського підприємства вона може охоплювати участь у сільськогосподарських ярмарках та виставках, організацію днів поля, використання онлайн-маркетингу (створення власного веб-сайту, просування в соціальних мережах), налагодження зв'язків з громадськістю, використання друкованих матеріалів (буклети, листівки) та прямий маркетинг (розсилки пропозицій потенційним покупцям). Ключовим завданням є донести до цільової аудиторії інформацію про переваги продукції підприємства та сформувати позитивний імідж бренду.

Згідно з плановими показниками, підприємство планує реалізувати:

- озимого жита — 1770 ц;
- ячменю — 1663 ц;
- гречки — 1020 ц;

- цукрових буряків — 14996,4 ц.

Очікувана загальна виручка від реалізації становитиме 6 033 430 грн, що забезпечить стабільне фінансове становище господарства та створить умови для подальшого розвитку виробництва.

Продукція	Місяці						Всього		
	Вересень		Жовтень		Листопад				
	Обсяг, ц	Ціна, грн/ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Обсяг, ц	Ціна, грн/ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Вартість, грн.
Озиме жито	1062,00	650	354	650	354	650	1770	650	1150500
Ячмінь	415,75	550	831,5	550	416	550	1663	550	914650
Гречка	0,00	950	510	950	510	950	1020	950	969000
Цукрові буряки	0,00	200	7498,2	200	7498	200	14996,4	200	2999280
Всього	1477,75		9193,70		8777,95		19449,40		6033430,00

Табл. 2.13 - Виручка від реалізації продукції

Проаналізувавши обсяги реалізації продукції за вересень, жовтень, листопад, визначили, що у вересні загальний обсяг становив - 1477,75 ц, у жовтні - 9193,70 ц, а у листопаді - 8777,95 ц. Вартість реалізованої продукції всього склала: 6033430,00 грн., з них: озиме жито вартість - 1150500 грн, ячмінь - 914650 грн, гречка - 969000 грн, цукрові буряки - 2999280 грн.

2.7 Фінансовий план

У сучасному аграрному бізнесі, де сезонний характер виробництва, залежність від кліматичних умов та тривалий операційний цикл створюють нестабільність грошових потоків, власні фінансові ресурси хоча й залишаються основою стабільності підприємства, не завжди спроможні повністю задовольнити потреби в обіговому капіталі та інвестиційних витратах. У зв'язку з цим, зовнішнє фінансування, зокрема банківські кредити, відіграє важливу роль у розвитку сільського господарства. Сільгоспвиробники та агрохолдинги дедалі частіше звертаються до банків для поповнення обігових коштів, оновлення техніки, модернізації потужностей або реалізації довгострокових інвестиційних ініціатив. Проте вплив кредитування на аграрний сектор є складним і потребує ґрунтовного аналізу.

З одного боку, банківські позики відкривають перед сільськогосподарськими підприємствами широкі можливості для розвитку і підвищення продуктивності. Кредитні кошти дозволяють своєчасно закупити посівні матеріали, добрива, засоби захисту рослин, забезпечити догляд за худобою, оновити парк сільськогосподарської техніки, впровадити сучасні технології виробництва, а також збудувати або реконструювати виробничу інфраструктуру. Це, в свою чергу, позитивно впливає на врожайність, знижує собівартість, підвищує прибутковість та конкурентоздатність аграрного бізнесу. Також кредити дозволяють реалізовувати масштабні інвестиційні проєкти: запуск переробних потужностей, створення логістичних центрів чи розширення напрямів діяльності, що сприяє стабільному зростанню доходів.

З іншого боку, залучення позикових коштів супроводжується певними ризиками, особливо враховуючи вразливість аграрної сфери до зовнішніх впливів. Основний ризик полягає у фінансовому навантаженні, пов'язаному з обслуговуванням кредиту — виплатою відсотків та погашенням основної суми. За умов несприятливої погоди, зниження врожайності чи коливання цін,

підприємства можуть зіштовхнутись із дефіцитом ліквідності, що загрожує прострочками, штрафами або навіть банкрутством. Крім того, банки часто висувають жорсткі умови кредитування: високі ставки, вимоги до застави, обмеження в діяльності та фінансові зобов'язання, що знижують гнучкість у прийнятті рішень[6].

Табл. 2.14 - Розрахунок нарахування відсотків

Показники	Сума, грн.
Потреба в кредиті – всього	2934900
в. т.ч. насіння та посівний матеріал	371520
ПММ	843360
Добрива та засоби захисту рослин	1720020
Період кредитування, місяців	12
Процентна ставка короткострокового кредиту, %	30
Плата по проценту за кредит, грн.	880470

Розрахунки показують, що потреба в кредиті становить – 2934900 грн, а по проценту за кредит – 880470 грн.

У складному механізмі функціонування сільськогосподарського підприємства, де переплітаються біологічні цикли, погодні умови та ринкові коливання, ключовим орієнтиром для оцінки успішності господарської діяльності виступають її фінансові результати. Серед численних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, особливе місце займають валовий та чистий прибуток, які є фундаментальними індикаторами ефективності управління витратами та здатності генерувати дохід.

Рівень рентабельності є одним з ключових показників ефективності господарської діяльності підприємства та відображає ступінь прибутковості від реалізації продукції або використання капіталу. Чим вищий рівень рентабельності, тим ефективніше працює підприємство і тим привабливішим воно є для потенційних інвесторів. У розробленому бізнес-плані фермерського господарства «Долина Ворскли» цей показник демонструє

позитивну динаміку, що підтверджує економічну доцільність реалізації проєкту та створює підґрунтя для подальшого зростання.

Табл. 2.15 - Фінансові результати діяльності

Показники	Сума, грн.
Виручка від реалізації продукції	6033430
Матеріальні затрати	4115027,85
Відсотки за кредит	880470
Валовий прибуток	1918402,15
Податок на прибуток 18%	345312,387
Чистий прибуток	1573089,76
Рентабельність, %	38

Згідно даного бізнес-плану валовий прибуток підприємства становить 1918402,15 грн, чистий прибуток 1573089,76 грн, рівень рентабельності складає 38%, що є високим показником ефективної діяльності підприємства.

2.8 Ризик і шляхи їх зниження

Сільськогосподарська діяльність, як і будь-який інший вид підприємництва, нерозривно пов'язана з численними ризиками, що можуть мати суттєвий негативний вплив на фінансову стійкість, прибутковість та загальну ефективність підприємства. Специфіка аграрного сектору, яка визначається глибокою залежністю від непередбачуваних природно-кліматичних умов, складними біологічними процесами вирощування рослин та утримання тварин, а також значною волатильністю ринку сільськогосподарської продукції, робить управління ризиками не просто бажаним, а абсолютно необхідним елементом для забезпечення стабільного та довгострокового розвитку сільськогосподарських підприємств.

Спектр ризиків, з якими постійно стикаються сільськогосподарські підприємства, є надзвичайно широким та характеризується значною різноманітністю. Однією з найбільш фундаментальних та непередбачуваних категорій є природно-кліматичні ризики, які охоплюють цілий комплекс несприятливих погодних умов, таких як тривалі посухи, руйнівні повені,

несподівані весняні та осінні заморозки, нищівні гради, сильні буревії та інші стихійні лиха. Ці явища можуть мати катастрофічні наслідки, призводячи до повної або часткової втрати врожаю, значного пошкодження майна підприємства (будівель, споруд, техніки) та необхідності значних фінансових витрат на відновлення виробничих процесів.

Ринкові ризики відображають високу волатильність цін на сільськогосподарську продукцію, яка залежить від багатьох факторів, включаючи сезонність, загальносвітові тенденції, державне регулювання та спекулятивні дії.

Укладання довгострокових контрактів з надійними покупцями може стати ефективним способом мінімізації ринкових ризиків, оскільки фіксує ціни та обсяги майбутніх поставок, забезпечуючи стабільний збут продукції. Використання інструментів хеджування на товарних та фінансових ринках є дієвим методом захисту від несприятливих коливань цін на сільськогосподарську продукцію та змін валютних курсів, дозволяючи зафіксувати бажаний рівень цін або обмінних курсів на майбутнє.

Формування достатніх резервних фондів є важливим елементом фінансової безпеки підприємства, оскільки створює своєрідну фінансову подушку безпеки для покриття непередбачених витрат та потенційних збитків, забезпечуючи ліквідність у складних економічних ситуаціях. Постійне покращення системи управління якістю виробленої продукції сприяє значному зниженню ризиків, пов'язаних зі збутом, можливими претензіями покупців та втратою клієнтів через невідповідність якості встановленим стандартам.

Ефективне управління ризиками є невід'ємною складовою успішної та стабільної діяльності будь-якого сільськогосподарського підприємства.

3. ОХОРОНА ПРАЦІ

3.1. Загальні положення

Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Безпека праці — умови праці на об'єктах матеріального виробництва, зокрема промисловості, транспорту тощо, що виключають вплив небезпечних і шкідливих факторів на працюючих. Безпека праці підтримується шляхом виконання комплексу заходів щодо запобігання травматизму, захворювань і аварій.

Система управління охороною праці підприємства є складовою, невід'ємною частиною загальної системи управління виробництвом. Її впровадження і функціонування реалізується шляхом визначення посадових обов'язків суб'єктів управління в господарстві стосовно завдань з охорони праці та сумлінного їх виконання. Вона побудована на основі Закону України «Про охорону праці», Наказу Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240. «Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві», вимог ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (далі - ДСТУ OHSAS 18001:2010).

Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць визначено Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240(далі - Правила).

Обладнання, під час експлуатації якого можливе виділення шкідливих речовин у повітря робочої зони, має бути обладнане місцевою вентиляцією. Пуск місцевої вентиляції має бути заблокований із пуском технологічного обладнання.

Рівень шуму виробничого обладнання не має перевищувати встановлених норм. У разі перевищення допустимих норм шуму робочої зони працівники мають бути забезпечені засобами індивідуального захисту органів слуху.

Струмопідвідні проводи до електрифікованих машин і установок у виробничих приміщеннях мають бути ізольовані і захищені від механічного пошкодження.

Трубопроводи, запірна арматура, насоси і вмістища, розміщені у теплицях, які використовують під час застосування гербіцидів та агрохімікатів, мають бути герметично закритими. Гальма засобів малої механізації (підвісних транспортних ліній, стрічкових транспортерів, електричних талів, візків, що переміщуються надгрунтовими регістрами тощо), які застосовують під час збирання урожаю і транспортування його у складські приміщення, мають бути справними та заблокованими з пусковими пристроями. Вимоги безпеки під час експлуатації сільськогосподарської техніки.

Експлуатація сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів) має здійснюватися з урахуванням вимог експлуатаційної документації.

Перед виконанням робіт треба переконатися, що дроти повітряних ліній електропередач не буде зачіпати техніка, проїжджаючи під ними. Під час проїзду сільськогосподарської техніки потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання сільського господарства та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві під час проведення польових робіт в

умовах воєнних (бойових) дій в Україні, Держпраці пропонує роботодавцям вжити такі заходи:

1. Заборонити проведення сільськогосподарських польових робіт у регіонах, що розташовані безпосередньо у зонах ведення бойових дій та на незначній відстані від них.
2. Перед проведенням польових робіт роботодавцям, спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС та ДСНС, організувати перевірку сільськогосподарських угідь та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам сільського господарства (особливо у зонах прилеглих до ведення бойових дій).
3. Перед проведенням польових робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання у разі початку бойових дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).
4. Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час проведення бойових дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працюючих.
5. Забезпечити належний моніторинг за технічним станом сільськогосподарських машин, які планується використовувати під час польових робіт, у тому числі:
 - ❖ заборонити використання несправної техніки, у тому числі з відсутністю електростартерного запуску двигуна;
 - ❖ з метою забезпечення безаварійної роботи машин, механізмів, устаткування та попередження випадків виробничого травматизму роботодавцям необхідно організувати ефективну роботу служб технічного контролю, обслуговування та ремонту техніки.

6. Організувати проведення польових робіт в умовах достатньої видимості, виключно у денний час.
7. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування, добрив та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт, потрібно здійснювати у відповідності до розроблених безпечних маршрутів, з якими ознайомлені усі працівники, які будуть виконувати зазначені роботи.
8. Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення у разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги в польових умовах та створення пунктів обігріву (за необхідності).
9. Забезпечити працівників, задіяних у виконанні весняно-польових робіт відповідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту.
10. З метою мінімізації часу перебування працівників на відкритому просторі, особливо в зонах прилеглих до ведення бойових дій, заборонити виконання складних та/або довготривалих ремонтних робіт машин, механізмів, обладнання в польових умовах.

Основною метою безпеки є захист життя та здоров'я працівників, збереження техніки та запобігання матеріальним втратам.

Найперше, на підприємстві повинна бути розроблена інструкція з охорони праці з урахуванням ризиків, пов'язаних із воєнним станом. Зокрема, працівники мають проходити інструктажі щодо дій під час повітряної тривоги, артобстрілу або виявлення підозрілих предметів. Усі повинні знати розташування найближчих укриттів, а робота в полі повинна припинятися під час повітряної тривоги.

Особливу увагу потрібно приділяти мінній безпеці. Перед початком посівних або збиральних робіт ділянки мають бути обстежені на наявність

вибухонебезпечних предметів, особливо у прифронтових районах. За можливості слід залучати фахівців з розмінування. Робітники мають бути ознайомлені з зовнішнім виглядом мін і снарядів та знати, як діяти при їх виявленні — зокрема, не торкатися і негайно повідомити відповідні служби.

Для зниження ризиків рекомендовано проводити роботи вдень, при гарній видимості, уникати лісосмуг, покинутих будівель або техніки. Варто мати засоби зв'язку для швидкого реагування на небезпеку, аптечки першої допомоги, а також підтримувати постійний контакт із місцевими військовими адміністраціями.

Роботодавець повинен забезпечити працівників засобами індивідуального захисту, а також організувати психологічну підтримку — адже робота в умовах стресу та небезпеки вимагає особливого підходу.

Дотримання цих заходів дозволить зменшити ймовірність травм, зберегти життя людей та продовжити функціонування аграрного сектору навіть у складних умовах воєнного часу.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, варто наголосити, що фермерське господарство «Долина Ворскли» демонструє високу перспективність як підприємницький проєкт у сфері аграрного виробництва. Його діяльність базується на чіткій спеціалізації — вирощуванні озимого жита, ячменю, гречки та цукрового буряка, що відповідає агрокліматичним умовам регіону та сучасним ринковим тенденціям.

Визначені напрямки господарської діяльності ґрунтуються на раціональному використанні ресурсів і ефективному впровадженні інноваційних агротехнологій, що забезпечує стабільне отримання високоякісної продукції. Проведені фінансові розрахунки підтверджують рентабельність виробництва та здатність підприємства до формування сталого прибутку при раціональному використанні кредитних ресурсів.

Оцінка ризиків показала, що основні виклики — погодні умови, цінова нестабільність і ресурсна інфляція — можуть бути ефективно знівельовані за рахунок диверсифікації виробництва, використання страхових інструментів, а також гнучкої ринкової стратегії. Також значну роль відіграє потенційна державна підтримка аграрного сектору, яка дозволяє підвищити інвестиційну привабливість проєкту.

З огляду на вищезазначене, фермерське господарство «Долина Ворскли» є не лише прибутковим і стійким суб'єктом господарювання, але й володіє потужним потенціалом до подальшого зростання.

У результаті розробки бізнес-плану для фермерського господарства «Зеле» було визначено, що загальна площа сільськогосподарських угідь підприємства становить 240 га, з яких 40 га перебувають у власності, а решта — в користуванні. Це створює сприятливі умови для стабільної діяльності підприємства, забезпечуючи його землею для сівозміни та ефективного

ведення сільськогосподарського виробництва. Розміщення в регіоні з родючими опідзоленими чорноземами дозволяє досягати високих врожаїв таких культур, як озиме жито, ячмінь, гречка та цукрові буряки.

За результатами розрахунків, валовий збір сільськогосподарської продукції становить 19 800 центнерів, з яких 19 449,4 центнерів складає товарна продукція. Це свідчить про високу товарність виробництва, що забезпечує значну частку продукції для реалізації на ринку. Такий обсяг виробництва дозволяє задовольнити потреби споживачів та підтримувати високий рівень прибутковості підприємства. Товарний фонд сформовано після покриття потреб у насіннєвому фонді та кормовій базі, що свідчить про стратегічне планування господарства.

Фінансові показники також демонструють ефективність господарської діяльності. Витрати на оплату праці становлять 698400,00 грн при тарифній ставці 120 грн за годину, що відповідає загальній трудомісткості 5 820 люд.-год. Загальні витрати на виробництво продукції склали 2934900 грн, що охоплює витрати на насіння, добрива, паливо, засоби захисту та органіку. При цьому, господарство має у своєму розпорядженні основні засоби на суму 501 200 грн, що включає техніку, будівлі та інфраструктуру. Рентабельність господарства розрахована з урахуванням усіх витрат і доходів, і свідчить про доцільність та ефективність впровадженого підприємницького проєкту. Підприємство не лише забезпечує себе власними ресурсами, а й формує товарний надлишок, що дозволяє нарощувати обсяги продажу та прибуток. Бізнес-план господарства «Долина Ворскли» є економічно обґрунтованим та стратегічно вигідним. Підприємство має необхідну базу для сталого розвитку, ефективно використовує ресурси і забезпечує прибутковість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/16c23310-4666-4419-abea>
- [2] <https://library.nusta.edu.ua/depository.pdf>
- [3] https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6511/1/19.pdf?utm_source
- [4] <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/.pdf>
- [5] <http://repository.vsau.org/getfile.php/26851.pdf>
- [6] <https://core.ac.uk/download/pdf/158807225.pdf>